

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΕΔΑ

επί του Σχ/Ν «Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την
Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της
Ενδοοικογενειακής Βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας»

Μάρτιος 2018

Περιεχόμενα

I. Εισαγωγικά.....	3
II. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης.....	3
III. Θέσεις της ΕΕΔΑ και γενικές παρατηρήσεις επί του Σχ/Ν.....	6
IV. Επί των άρθρων.....	10
<i>Επί του άρθρου δευτέρου παρ. 3.....</i>	<i>10</i>
<i>Επί του άρθρου δευτέρου παρ. 5.....</i>	<i>11</i>
<i>Επί του άρθρου τρίτου παρ. 3.....</i>	<i>13</i>
<i>Επί του άρθρου 54 της Σύμβασης.....</i>	<i>14</i>
V. Καταληκτικές παρατηρήσεις.....	15

Παρατηρήσεις της ΕΕΔΑ επί του Σχ/Ν του Υπουργείου Δικαιοσύνης για τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης¹

I. Εισαγωγικά

Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΕΔΑ), ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της ελληνικής Πολιτείας για θέματα προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, έχει μεταξύ των κατά το νόμο αρμοδιοτήτων της τη συνεχή επισήμανση σε όλα τα όργανα της Πολιτείας της ανάγκης αποτελεσματικής κατοχύρωσης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τη διαρκή παρακολούθηση των εξελίξεων που σχετίζονται με το καθεστώς των δικαιωμάτων αυτών στην Ελλάδα και το εξωτερικό, την ενημέρωση της κοινής γνώμης για τους σχετικούς κινδύνους παραβίασης που ελλοχεύουν, και προπαντός την παροχή συμβουλών προς την ελληνική Πολιτεία για τη χάραξη σωστής κεντρικής πολιτικής για θέματα που άπτονται των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Η ΕΕΔΑ χαιρετίζει, επί της αρχής, τη νομοθετική πρωτοβουλία που αποσκοπεί στην κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης)² και επιπλέον κρίνει σκόπιμο να διατυπώσει τις ακόλουθες παρατηρήσεις επί του Σχ/Ν, όπως κατατέθηκε σε δημόσια διαβούλευση στις 17.11.2017 από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.³

II. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης την 7/4/2011 και υπογράφηκε την 11/5/2011 κατά την 121η συνεδρίαση του Συμβουλίου στην Κωνσταντινούπολη. Τέθηκε σε ισχύ μετά την 10η επικύρωση της από την Ανδόρα στις 22/4/2014. Η Σύμβαση αποτελεί ένα σημαντικό βήμα στην μακρόχρονη και σταθερή προσπάθεια του Συμβουλίου της Ευρώπης να εξασφαλίσει τον σεβασμό των δικαιωμάτων των γυναικών. Πραγματικά, η βία κατά των γυναικών -και με την μορφή της ενδοοικογενειακής βίας- αποτελεί μια μείζονα παράμετρο περιορισμού και συχνά

¹ Το κείμενο παρατηρήσεων υιοθετήθηκε από την Ολομέλεια της ΕΕΔΑ στη συνεδρίασή της στις 1.3.2018. Για τη σύνταξη του κειμένου ελήφθησαν υπόψη τα γραπτά σχόλια της Ιφιγένειας Καμτσίδου, μέλους της ΕΕΔΑ ορισθέντος από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, του Βασιλείου Τζούφη, μέλους της ΕΕΔΑ ορισθέντος από τον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών καθώς και η γραπτή συνεισφορά της Ειρήνης Φερέτη, Προέδρου του Συνδέσμου για τα Δικαιώματα της Γυναίκας. Επιμέλεια κειμένου παρατηρήσεων: Δρ. Άννα Ειρήνη Μπάκα, Επιστημονική Συνεργάτιδα της ΕΕΔΑ.

² CoE, *Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, Κωνσταντινούπολη, 11.V.2011, διαθέσιμη σε: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/210.htm>.

³ Διαθέσιμο σε <http://www.opengov.gr/ministryofjustice/?p=8956> (τελευταία επίσκεψη: 2.3.2018)

αποστέρησης θεμελιωδών δικαιωμάτων από τις γυναίκες. Για τον λόγο αυτό από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 το Συμβούλιο της Ευρώπης ανέλαβε σημαντικές πρωτοβουλίες (απόφαση της κοινοβουλευτικής Συνέλευσης, έκδοση συστάσεων, διενέργεια διετούς πανευρωπαϊκής ενημερωτικής εκστρατείας κ.α), προκειμένου τα κράτη να λάβουν νομοθετικά και άλλα μέτρα για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και η κοινή γνώμη να ευαισθητοποιηθεί σχετικά με τα προβλήματα που γεννώνται.

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης στοχεύει στην εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών, αλλά και στην ανάπτυξη διοικητικών πρακτικών που αποσκοπούν στην πρόληψη και καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, ώστε τα θύματα της βίας να απολαμβάνουν ίσης προστασίας σε όλα τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου. Οι ρυθμίσεις της εκκινούν από την παραδοχή ότι το κοινωνικό φύλο αποτελεί την βάση ανάπτυξης προσβλητικών, επιθετικών και βίαιων συμπεριφορών, που απομειώνουν την κοινωνική παράσταση των θυμάτων, θίγουν την προσωπικότητά τους και συχνά επιφέρουν σοβαρές ψυχοσωματικές βλάβες, ακόμη και θάνατο. Για τον λόγο αυτό, παρ' ότι τα κράτη μέλη παρωθούνται να λάβουν μέτρα προστασίας όλων των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας, οι δεσμεύσεις που απορρέουν από αυτή αφορούν κατά κύριο λόγο τις γυναίκες.

Χαρακτηριστικό της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης είναι η έμφαση που αποδίδει στην πρόληψη. Εντελώς ενδεικτικά, στην Σύμβαση προβλέπεται η υποχρέωση των συμβαλλόμενων κρατών να εξασφαλίσουν την κατάρτιση επαγγελματιών που ασχολούνται με τα θύματα της βίας, την υλοποίηση θεραπευτικών προγραμμάτων για τους δράστες εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας και προσβολών της γενετήσιας ελευθερίας, καθώς και να διοργανώνουν δράσεις δημοσιότητας για την κατάργηση των στερεοτύπων και την εξασφάλιση του σεβασμού της διαφορετικότητας.

Σημαντικές προβλέψεις για την προστασία των θυμάτων επιβάλλουν στα κράτη-μέλη να ενισχύσουν την μέριμνα που λαμβάνουν για την στήριξή τους. Η δυνατότητα απομάκρυνσης του θύματος από τον δράστη, ο οποίος μπορεί να υποχρεωθεί να εγκαταλείψει την κατοικία του, η υποχρέωση ίδρυσης κέντρων υποδοχής των θυμάτων σε όλη την επικράτεια, η ιδιαίτερη πρόβλεψη για την έκδοση ή ανανέωση της άδειας παραμονής των αλλοδαπών γυναικών-θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας είναι ορισμένες από αυτές.

Η προστασία των θυμάτων ολοκληρώνεται με μια δέσμη κανόνων που ιδρύουν την υποχρέωση των κρατών είτε να ποινικοποιήσουν συμπεριφορές που μέχρι σήμερα διέφευγαν του ποινικού ενδιαφέροντος της πολιτείας, όπως για παράδειγμα τον εξαναγκασμό σε σύναψη γάμου, την σεξουαλική παρενόχληση και το λεγόμενο stalking (παρενοχλητική παρακολούθηση), είτε να προβλέψουν την αποζημίωση των θυμάτων. Αξιοσημείωτες είναι οι

παρεμβάσεις που προωθούνται από την Σύμβαση και σε επίπεδο δικονομικού δικαίου, ώστε το θύμα να προστατεύεται τόσο στην ποινική όσο και στην αστική δίκη.

Για την ενίσχυση της προστασίας των θυμάτων, η Σύμβαση προβλέπει την επέκταση της διεθνούς ποινικής δικαιοδοσίας των κρατών μελών. Υποστηρίχθηκε σχετικά η άποψη πως η ρύθμιση φαίνεται πρόωγη για το λόγο ότι νομοθετική παρέμβαση να προστεθούν νέα «εγκλήματα παγκόσμιας δικαιοσύνης» και η σχετική τροποποίηση της πιο σημαντικής διάταξης του «Διεθνούς Ποινικού Δικαίου» που βρίσκεται στον Ποινικό μας Κώδικα, απαιτεί συνολικότερη και συστηματικότερη προσέγγιση του θέματος, ιδιαίτερα επειδή με τις διατάξεις του άρθρου 44 της Σύμβασης υιοθετείται μία πιο διευρυμένη έννοια της αρχής της ενεργητικής προσωπικότητας (κατά τη Σύμβαση ο συνήθης τόπος διαμονής του δράστη, κατά το δίκαιό μας η ιθαγένειά του).

Καινοτομία της Σύμβασης συνιστά η ίδρυση μηχανισμού παρακολούθησης. Σε αυτόν περιλαμβάνεται η GREVIO, ομάδα ειδικών σε δράση κατά της βίας εναντίον γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, που συγκροτείται από τεχνοκράτες και είναι επιφορτισμένη με την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης από τα κράτη-μέλη που την έχουν υπογράψει.

Η GREVIO εκπονεί και δημοσιεύει Εκθέσεις στις οποίες αξιολογεί τα νομοθετικά και άλλα μέτρα που λαμβάνει καθένα συμβαλλόμενο μέρος για να εξασφαλίσει τον σεβασμό των ορισμών της Σύμβασης. Σε περιπτώσεις όπου διαπιστώνεται σοβαρή ή εκτεταμένη ή επαναλαμβανόμενη βία η GREVIO μπορεί να διενεργήσει ειδική έρευνα, ενώ επίσης μπορεί να εκδίδει συστάσεις. Στον μηχανισμό παρακολούθησης της Σύμβασης περιλαμβάνεται και το Συμβούλιο των συμβαλλόμενων μερών, που απαρτίζεται από εκπροσώπους των κρατών-μελών που υπέγραψαν την Σύμβαση, και είναι ο πρώτος αποδέκτης των Εκθέσεων της GREVIO και μπορεί με βάση τα πορίσματά τους να εκδίδει Συστάσεις για συγκεκριμένα κράτη που υπολείπονται στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους.

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης διαρρυθμίζει ένα ικανοποιητικό σύστημα νομοθετικών μέτρων, διοικητικών διαδικασιών και συνεργειών του δημόσιου τομέα με ΜΚΟ, προκειμένου να καταπολεμηθεί η βία κατά των γυναικών και η ενδοοικογενειακή βία. Η κύρωσή της και οι προτεινόμενες τροποποιήσεις του εθνικού νομικού πλαισίου σε συμμόρφωση με όσα αυτή επιτάσσει, συμβάλλουν στην εφαρμογή των αρχών της ισότητας και της ισότητας των φύλων και μπορεί να αποτελέσουν το όχημα για την εξάλειψη των κοινωνικών στερεοτύπων και την σταδιακή ανατροπή των σχέσεων εξουσίας στις οποίες υπάγονται κυρίως οι γυναίκες.

Πάντως δεν πρέπει να αμεληθεί το γεγονός, ότι τα κράτη-μέλη που υπογράφουν την Σύμβαση ενθαρρύνονται να εφαρμόσουν τις προβλέψεις της και στην περίπτωση που θύμα της βίας είναι άνδρας ή αγόρι. Πρόκειται για μια σημαντική πρόβλεψη, δεδομένου ότι οι κοινωνικές

δομές και πρακτικές πλαισιώνουν την κατάσταση υποτέλειας των γυναικών, ωστόσο σχέσεις εξουσίας αναπτύσσονται και σε βάρος των ανδρών, συνήθως των παιδιών και εφήβων. Η κύρωση της Σύμβασης θα ενισχύσει ερμηνευτικά το εθνικό νομοθετικό πλαίσιο που υποστηρίζει την πραγμάτωση της αρχής της ισότητας και μπορεί να συμβάλλει στην χειραφέτηση των κοινωνικών υποκειμένων ανεξαρτήτως φύλου.

III. Θέσεις της ΕΕΔΑ και γενικές παρατηρήσεις επί του Σχ/Ν

Η ΕΕΔΑ είχε από καιρό επισημάνει την ανάγκη κύρωσης από την Ελλάδα της εν λόγω Σύμβασης, η οποία μάλιστα είχε υπογραφεί ήδη από το Μάιο του 2011.⁴ Αποτελεί δε πάγια θέση της ΕΕΔΑ ότι «η βία κατά των γυναικών, που περιλαμβάνει και την ενδοοικογενειακή βία, συνιστά βάνανση προσβολή των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν περιορίζεται δε σε κάποιο συγκεκριμένο πολιτικό ή οικονομικό σύστημα, αλλά είναι διαδεδομένη σε κάθε κοινωνία. Δεν γνωρίζει διαχωριστικές γραμμές από πλευράς πλούτου, φυλής ή πολιτισμού. Οι δομές ισχύος στο εσωτερικό της κοινωνίας, οι οποίες διαιωνίζουν τη βία κατά των γυναικών είναι βαθιά ριζωμένες και αδιάλλακτες. Η βία, ως βίωμα ή απειλή, εμποδίζει τις γυναίκες σε όλον τον κόσμο να ασκήσουν και να απολαύσουν πλήρως τα δικαιώματά τους... Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του οξύτατου κοινωνικού φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας, από άποψη νομική, αλλά και στην πράξη, αποτελεί μακρόχρονο αίτημα των φορέων και των ειδικών επιστημόνων που ασχολούνται με την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, και ειδικότερα με τη στήριξη των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας.»⁵

Η λήψη νομοθετικών μέτρων για την αποτελεσματική πρόληψη και καταστολή της ενδοοικογενειακής βίας, που να συνδυάζονται απαραίτητως με μέτρα στήριξης των θυμάτων, κυρίως γυναικών και παιδιών, ανταποκρίνεται σε επείγουσα κοινωνική ανάγκη, αλλά και σε επιταγές που απορρέουν από πλέγμα συνταγματικών και υπερεθνικών κανόνων. Το Σύνταγμα επιβάλλει τη λήψη τέτοιων μέτρων, ιδίως για την προστασία της αξίας του ανθρώπου, την προστασία της οικογένειας, την τιμωρία βασανιστηρίων, οποιασδήποτε σωματικής κάκωσης, βλάβης υγείας ή άσκησης ψυχολογικής βίας και κάθε άλλης προσβολής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας (άρθρα 2, 21§1, 7§2 Συντ.). Οι συνταγματικές αυτές διατάξεις δημιουργούν δικαιώματα των θιγομένων και αξίωση απέναντι σε όλα τα πολιτειακά όργανα για τη λήψη και αποτελεσματική εφαρμογή των προαναφερόμενων μέτρων (άρθρο 25§1 Συντ.).

⁴ ΕΕΔΑ, Έκθεση «Διεμφυλικά άτομα και νομική αναγνώριση της ταυτότητας φύλου», Ετήσια Έκθεση 2015, σελ. 87 επ.

⁵ ΕΕΔΑ, Παρατηρήσεις- Απόφαση της ΕΕΔΑ επί του νομοσχεδίου «Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», Ετήσια Έκθεση 2005, σελ. 231 επ.

Επίσης, όλα τα προαναφερόμενα μέτρα επιβάλλονται από διεθνείς συνθήκες δικαιωμάτων του ανθρώπου επικυρωμένες από την Ελλάδα, που έχουν υπερνομοθετική ισχύ και εξειδικεύουν τις συνταγματικές επιταγές, όπως η Σύμβαση για την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών (ΣΕΔΚΓ) και το Σύμφωνο για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΣΑΠΔ). Τα όργανα που παρακολουθούν την εφαρμογή των διεθνών αυτών συνθηκών έχουν επανειλημμένα ζητήσει από το Ελληνικό Κράτος να λάβει όλα τα προαναφερόμενα μέτρα. Η δε Επιτροπή της ΣΕΔΚΓ αντιμετωπίζει την άσκηση βίας κατά των γυναικών ως βαριά μορφή διάκρισης λόγω φύλου. Το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών απασχολεί έντονα τα Ηνωμένα Έθνη που, με τη Διακήρυξή τους για την Εξάλειψη της Βίας κατά των Γυναικών, την ορίζουν ως: «κάθε πράξη βίας βάσει του φύλου, η οποία επιφέρει ή είναι πιθανό να επιφέρει σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο σε γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων και των απειλών για τέτοιες πράξεις, του εξαναγκασμού ή της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας είτε συμβαίνει στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή». Η αναγκαιότητα λήψης των προαναφερόμενων μέτρων απορρέει και από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) κι έχει επανειλημμένα και έντονα διακηρυχθεί από τα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, όπως με τη Σύσταση 1582 (2002) της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσής του για την «ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών», η οποία συνιστά τη λήψη διαφόρων προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων.

Επιπλέον, η ΕΕΔΑ παρακολουθεί στενά πρόσφατες συστάσεις και τρέχουσες διεργασίες διεθνών οργάνων σε ζητήματα που άπτονται της έμφυλης βίας, παρενόχλησης και εκμετάλλευσης, όπως για παράδειγμα τις τελευταίες συστάσεις προς την Ελλάδα της Επιτροπής των Μερών του Συμβουλίου της Ευρώπης για την εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά του trafficking,⁶ αλλά και την ιδιαίτερα σημαντική προσπάθεια υιοθέτησης διεθνούς κανονιστικού κειμένου για τη βία στην εργασία στο πλαίσιο της συζήτησης του θέματος «Τερματίζοντας τη βία και την παρενόχληση εις βάρος των γυναικών και αντρών στον κόσμο της εργασίας» κατά την επικείμενη 107η Διεθνή Συνδιάσκεψη Εργασίας του ILO, δεδομένου ότι η έμφυλη βία εντοπίζεται και σε άλλα ρυθμιστικά πεδία, στα οποία η Πολιτεία οφείλει να μεριμνήσει τόσο προληπτικά, όσο και κατασταλτικά.⁷ Προς το σκοπό αυτό, η ΕΕΔΑ καλεί την ελληνική Κυβέρνηση να εξετάσει και αυτή τη διάσταση της έμφυλης βίας,

⁶ Committee of the Parties to the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, *Recommendation CP(2018)3 on the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings by Greece*, διαθέσιμο σε: <https://rm.coe.int/cp-2018-3-gre-en/1680789585> (τελευταία επίσκεψη 23.2.2018).

⁷ International Labour Conference (ILC), 107th Session, Report V(1) on “Ending violence and harassment against women and men in the world of work”, διαθέσιμο σε: http://www.ilo.org/ilc/ILCSessions/107/reports/reports-to-the-conference/WCMS_553577/lang--en/index.htm (τελευταία επίσκεψη 23.2.2018).

στηρίζοντας ουσιαστικά την πορεία των σχετικών διαπραγματεύσεων προς την κατεύθυνση της υιοθέτησης Διεθνούς Σύμβασης Εργασίας.

Η ΕΕΔΑ έχει εκφράσει την πεποίθηση ότι η κύρωση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης θα συμβάλει σημαντικά στην αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών – και κατ' επέκταση και των τρανς γυναικών – σε όλους τους τομείς της ιδιωτικής και δημόσιας σφαίρας της ζωής⁸. Υπενθυμίζεται, δε, ότι η εν λόγω Σύμβαση δεν περιορίζεται σε απλή αναφορά στην ταυτότητα φύλου⁹. Αντίθετα, παρέχοντας ένα διευρυμένο ορισμό της έννοιας του φύλου και ορίζοντας ως «φύλο» τους «κοινωνικά δημιουργημέ[νους] ρόλ[ους], συμπεριφορές, δραστηριότητες και ιδιότητες που μια δεδομένη κοινωνία θεωρεί κατάλληλα για τους άνδρες και τις γυναίκες»¹⁰, σημειώνει σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση της νομοθετικής και θεσμικής προστασίας των διεμφυλικών ατόμων.¹¹ Ως προς αυτό, η ΕΕΔΑ έχει ήδη προτείνει την τροποποίηση της νομοθεσίας ώστε αυτή να περιλαμβάνει το κανονιστικό εύρος της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης.

Η ΕΕΔΑ θεωρεί αναγκαία την ανάδειξη και καταπολέμηση όλων των μορφών βίας κατά των γυναικών και ειδικότερα της ενδοοικογενειακής βίας, του βιασμού, της σεξουαλικής παρενόχλησης και του ακρωτηριασμού, καθώς και της σεξουαλικής εκμετάλλευσής τους μέσω της πορνείας, της πορνογραφίας και του trafficking. Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης αποτελεί πράγματι ένα ολοκληρωμένο κείμενο ενάντια στο φαινόμενο της βίας κατά των γυναικών, ενώ παράλληλα προβλέπει σειρά μέτρων που αποσκοπούν στην πρόληψη, την προστασία των θυμάτων και τη δίωξη των δραστών.

Είναι γεγονός ότι παρά τα βήματα προόδου στη χώρα μας, τόσο σε επίπεδο νομοθεσίας, όσο και σε επίπεδο κοινωνικής πολιτικής για τη στήριξη των θυμάτων, τα στατιστικά στοιχεία αναφορικά με την έκταση του φαινομένου της βίας κατά των γυναικών είναι αποκαρδιωτικά, ενώ η οικονομική κρίση φαίνεται πως επιδεινώνει την κατάσταση.¹² Για τον λόγο αυτό, η ΕΕΔΑ

⁸ Βλ. έτσι και ΣΥΔ, Επιστολή προς τον Υπουργό Εσωτερικών με θέμα *Ενσωμάτωση στο ελληνικό Δίκαιο της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης για τη Βία κατά των γυναικών*, 20 Απριλίου 2015.

⁹ Δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 4, παρ. 3, «η εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης από τα μέρη, συγκεκριμένα τα μέτρα προστασίας των δικαιωμάτων των θυμάτων, θα διασφαλίζονται άνευ διακρίσεων με γνώμονα το φύλο, το γένος, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική προέλευση, τη σύνδεση με εθνική μειονότητα, την περιουσία, την καταγωγή, το σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα του φύλου, την ηλικία, την κατάσταση της υγείας, την αναπηρία, την οικογενειακή κατάσταση, την κατάσταση μετανάστη ή πρόσφυγα, ή άλλη κατάσταση».

¹⁰ Άρθρο 3, περ. γ'.

¹¹ Σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών (ΣΥΔ), Δελτίο Τύπου: «Οι παρατηρήσεις- προτάσεις του ΣΥΔ στο Σχέδιο Νόμου για την Κύρωση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης για την πρόληψη και καταπολέμηση της Έμφυλης Βίας», 1.12.2017.

¹² Πανερωπαϊκή Μελέτη FRA 2014, Δείκτες Ισότητας 2017 EIGE, Στατιστικά στοιχεία EU, EWL, ΓΓΙ, ΚΕΘΙ. Διαθέσιμη σε https://www.womenlobby.org/IMG/pdf/facsheet_violence_against_women_and_girls_in_europe_2017_for_website.pdf (τελευταία επίσκεψη στις 16.2.2018).

αποδίδει μέγιστη σημασία στην πρόληψη και την ανάγκη εφαρμογής των Άρθρων 12 έως 17 της Σύμβασης. Η ΕΕΔΑ επισημαίνει, ειδικότερα, την ανάγκη να υπάρξει συστηματική επένδυση πόρων για την πρόληψη όλων των μορφών βίας με ιδιαίτερη έμφαση στην εκπαίδευση των παιδιών και των νέων στις αρχές της ισότητας ανδρών και γυναικών, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την καταπολέμηση των διακρίσεων, των έμφυλων στερεοτύπων καθώς και συμπεριφορών που καλλιεργούν την αποδοχή και την ανοχή στη βία κατά των γυναικών. Η καταπολέμηση της βίας και η αναγκαία αποδόμηση των έμφυλων στερεοτύπων σε όλους τους τομείς προϋποθέτει τη συμμετοχή των ανδρών στη βάση οικουμενικών αρχών και αξιών, η οικοδόμηση και η αφομοίωση των οποίων απαιτεί χρόνο και συστηματική προσπάθεια.¹³

Πρόσθετα, ειδική μέριμνα απαιτείται για την ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, εξοικείωση των επαγγελματιών στο χώρο της παιδικής προστασίας (πρόληψη και αντιμετώπιση της κακοποίησης των παιδιών) σε θέματα ισότητας ανδρών και γυναικών, δεδομένης της υπαρκτής έλλειψης παιδοκεντρικής, ιατρικής και ψυχιατρικής προσέγγισης που συχνά έχει ως αποτέλεσμα να αγνοούνται οι ανάγκες των μητέρων, θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας.

Ως προς τις ποινικές διατάξεις, η ΕΕΔΑ έχει ήδη από το 2005 εκφράσει τη γνώμη ότι η πρόταση τα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας να αποτελέσουν διακεκριμένες παραλλαγές εγκλημάτων που περιλαμβάνει ο ισχύων ΠΚ εξυπηρετεί την ασφάλεια δικαίου και την αποτελεσματικότητα των ποινικών διατάξεων.¹⁴ Επιπλέον, η ΕΕΔΑ θεωρεί εύστοχες τις παρατηρήσεις και προτάσεις του αρμόδιου καθηγητή Ποινικού Δικαίου κ. Νικολάου Λίβου στο σχόλιό του στη δημόσια διαβούλευση ως προς το άρθρο 2 του Σχ/Ν,¹⁵ ενώ πρέπει να

¹³ Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του, ο ΣΔΓ, προκειμένου να συμβάλει στην καταπολέμηση των στερεοτύπων, έχει εκπονήσει τον Οδηγό Καταπολέμησης των Στερεοτύπων λόγω Φύλου στα ΜΜΕ http://leagueforwomenrights.gr/images/ekdoseis/odigos_final_.pdf (τελευταία επίσκεψη στις 16.2.2018).

¹⁴ Παρατηρήσεις ΕΕΔΑ σχετικά με το σχέδιο νόμου για την «Αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας», http://www.nchr.gr/images/pdf/apofaseis/isothta_fullwn/resolution_violence_within_family_2005.pdf

¹⁵ «1. Η διάταξη της παρ. 4, διατυπώνεται κατ' αντιστοιχίαν προς το άρ. 301 Π.Κ., προϋπόθεση δε του αξιοποιούνου εκεί είναι η αδυναμία της έννομης τάξης να αντιμετωπίσει ποινικά τον αυτόχειρα. Το ίδιο θα μπορούσε να δεχθεί κανείς και εν προκειμένω, μόνον όμως ως προς τον ενήλικο που αυτοακρωτηριάζεται. Όταν ετεροακρωτηριάζεται η πράξη του δράστη είναι αξιόποινη, ακόμα και αν γίνεται με την συναίνεση του θύματος, αφού πρόκειται για πρόκληση βαρειάς σωματικής βλάβης. Η κατάπειση σε τέτοιου είδους ανοχή σε ετεροακρωτηριασμό συνιστά συνέργεια σε βαριά σωματική βλάβη, άρα δεν χρειάζεται ειδική πρόβλεψη εν προκειμένω. Στην περίπτωση όμως του ανηλικού η έννομη τάξη οφείλει να επέμβει δραστικότερα, αφού η ανηλικότητα του θύματος το εμποδίζει να συνειδητοποιήσει την βαρύτητα της βλάβης που επιφέρει το ίδιο στο σώμα του ή αφήνει άλλους να του επιφέρουν. Η παρότρυνση, η υποκίνηση ή ο εξαναγκασμός σε τέτοιου είδους πράξεις (υπαλλαγές τελέσεως που προβλέπονται στο άρ. 38 περ. β και γ της υπό κύρωση Σύμβασης) δεν καλύπτονται από την διάταξη της παρ. 4, μεταξύ των άλλων και διότι κατ' αυτήν πρέπει να έχει τελεστεί ήδη τουλάχιστον απόπειρα του εγκλήματος (οπότε είναι ήδη πολύ αργά για παροχή οποιασδήποτε προστασίας στο ανήλικο θύμα!). Μάλιστα η εν λόγω διάταξη ενδέχεται, λόγω ειδικότητας, να οδηγήσει και σε ηπιότερη ποινική μεταχείριση του ηθικού αυτουργού της πράξης σε βάρος ανηλικού, κατ' εξαίρεση προς το άρ. 46 παρ. 1 περ. β' Π.Κ. (σημειώνεται σχετικά ότι η ανηλικότητα δεν είναι έννομο αγαθό του οποίου φορέας είναι ο ίδιος ο ανήλικος, αλλά όποιος έχει την επιμέλειά του). 2. Η κατάπειση ανήλικης να προβεί σε ακρωτηριασμό επί του σώματός της δεν προσφέρει ικανοποιητική προστασία στα θύματα, αλλά μάλλον ωφελεί τους δράστες, διότι: α) δεν θα τιμωρούνται με βάση την διάταξη αυτή, αν και το ίδιο το θύμα, λόγω των θρησκευτικών πεποιθήσεών του ή των κοινωνικών συνθηκών «πιστεύει» και το ίδιο ότι είναι

αξιολογηθεί η γνώμη που υποστηρίζει πως η πράξη του γενετήσιου ακρωτηριασμού πρέπει να υπάγεται ως έγκλημα στις διατάξεις του άρ. 8 Π.Κ. και να τιμωρείται γενικώς, ακόμα και αν δεν προβλέπεται διπλό αξιόποινο.

IV. Επί των άρθρων

Όπως αναφέρθηκε, η ΕΕΔΑ χαιρετίζει κατ' αρχήν τη νομοθετική πρωτοβουλία του Υπουργείου Δικαιοσύνης για την κύρωση της Σύμβασης ως στοιχείου διασφάλισης και προώθησης των δικαιωμάτων, ωστόσο έχει να επισημαίνει κάποιες ειδικότερες παρατηρήσεις επί του σχεδίου νόμου όπως ετέθη σε δημόσια διαβούλευση. Συγκεκριμένα:

Επί του άρθρου δευτέρου παρ. 3

Η ΕΕΔΑ θεωρεί ότι το θέμα του σεξουαλικού ακρωτηριασμού είναι εξαιρετικά σοβαρό και επίκαιρο λόγω των μεταναστευτικών και προσφυγικών ρευμάτων ενώ παρουσιάζει διεθνώς ανησυχητικές αυξητικές τάσεις σε χώρες υποδοχής των πληθυσμών αυτών.¹⁶ Η πρόβλεψη του άρθρου 38 της Σύμβασης, πέραν της επιταγής για ποινικοποίηση συμπεριφορών παρότρυνσης σε ακρωτηριασμό γυναικείων γεννητικών οργάνων, φαίνεται πως παρέχει τη δυνατότητα για ευρύτερη προστασία και χρήση της διάταξης και σε περιπτώσεις αυτοακρωτηριασμών και αυτοτραυματισμών ιδίως των ανηλίκων.

Η προτεινόμενη διάταξη (άρθρο δεύτερο παρ. 3 του σχεδίου νόμου: *«Όποιος με πρόθεση κατέπεισε γυναίκα, ενήλικη ή ανήλικη να προβεί σε πράξη ακρωτηριασμού ή αυτοακρωτηριασμού, αν τελέστηκε η πράξη αυτή ή έγινε απόπειρά της, τιμωρείται με φυλάκιση.»*) περιορίζει το εύρος εφαρμογής μόνο στις γυναίκες (ενήλικες ή ανήλικες) εμμένοντας στο γράμμα της Σύμβασης, ορθότερο όμως θα ήταν να συμπεριλάβει και κάθε πρόσωπο, τουλάχιστον πάντως τους ανήλικους.¹⁷ Ωστόσο, για να λειτουργήσει η εν λόγω διάταξη και να αποτραπεί ο κίνδυνος ηπιότερης μεταχείρισης του δράστη,¹⁸ ίσως θα ήταν σκόπιμο να προβλεφθεί στην εν λόγω

επιβεβλημένος ο ακρωτηριασμός τού σώματός του, οπότε ο δράστης με την πράξη του απλώς θα ενισχύει μια ήδη ειλημμένη απόφαση του θύματος (απλή ψυχική συνέργεια) και β) η φράση «κατέπεισε» δεν περιγράφει ακριβώς τον απαξιολογούμενο ρόλο του δράστη, αν ιδίως σκεφθεί κανείς σε ποια ηλικία βρίσκονται συνήθως οι ανήλικες που ενδιαφέρει εν προκειμένω να προστατευθούν.»

¹⁶ Βλ. *The alarming rise of FGM* σε <http://edition.cnn.com/2017/05/11/health/female-genital-mutilation-fgm-explainer-trnd/index.html> (τελευταία επίσκεψη στις 16.2.2018).

¹⁷ Επομένως μία προτεινόμενη νομοθετική παρέμβαση με προσθήκη παραγράφου 4 στο άρθρο 310 ΠΚ θα μπορούσε να έχει το εξής περιεχόμενο: *«Όποιος με πρόθεση κατέπεισε άλλον [εναλλακτικά γυναίκα ή ανήλικο] να προβεί σε πράξη ακρωτηριασμού ή αυτοακρωτηριασμού, αν τελέστηκε η πράξη αυτή ή έγινε απόπειρά της, τιμωρείται με φυλάκιση.»*

¹⁸ Βλ. σχετικό σχόλιο Ν. Λίβου στη δημόσια διαβούλευση, ό.π., σημ. 11.

διάταξη ρήτρα σχετικής επικουρικότητας.¹⁹ Η παρούσα λύση προτείνεται για το λόγο ότι, στις μεν περιπτώσεις που ο ανήλικος είναι και ακαταλόγιστος (μέχρι 15 ετών - άρθρο 126 ΠΚ), τότε ο δράστης θα τιμωρείται ως έμμεσος αυτουργός,²⁰ ενώ στις περιπτώσεις που ο ανήλικος είναι καταλογιστός (ανήλικος που έχει συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας του-άρθρο 127 ΠΚ), θα ετύγχανε εφαρμογής η διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 310 ΠΚ, όπως προτείνεται, προκειμένου να μη μείνει ο δράστης ατιμώρητος.²¹

Ωστόσο, με δεδομένο ότι τα προβλήματα προστασίας των ανηλίκων παραμένουν από άποψη ποινικής δογματικής στις περιπτώσεις που και το ίδιο το θύμα (ανήλικο, αλλά καταλογιστό) είναι ήδη αποφασισμένο (*omnimodo facturus*) και πιστεύει ότι είναι επιβεβλημένος ο ακρωτηριασμός του,²² διότι τότε ο δράστης τιμωρείται με το άρθρο 186 ΠΚ ή ως απλός συνεργός (ψυχική συνέργεια),²³ μία συνολικότερη και αποτελεσματικότερη προστασία της ανηλικότητας θα απαιτούσε ενδεχομένως την θεσμοθέτηση αυτοτελούς ποινικής διατάξεως.

Επί του άρθρου δευτέρου παρ. 5

Σχετικά με την παρενοχλητική παρακολούθηση (Stalking), δηλαδή την εξακολουθητική συμπεριφορά απειλής, παρακολούθησης και παρενόχλησης, με την οποία η επέμβαση στην ιδιωτική σφαίρα του θύματος είναι ιδιαίτερος επαχθής, προβληματίζει το γεγονός πως δεν ακολουθείται το γράμμα της διάταξης του άρ. 34 της Σύμβασης περί ποινικοποίησης του αδικήματος σύμφωνα με τις σύγχρονες νομοθετικές επεμβάσεις που έχουν γίνει σε άλλες χώρες. Συγκεκριμένα, κατά το άρθρο 34 *«τα Μέρη θα λάβουν τα απαραίτητα νομοθετικά ή άλλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι η σκόπιμη επαναλαμβανόμενη ενασχόληση με απειλητική συμπεριφορά που απευθύνεται προς κάποιο άλλο άτομο, προκαλώντας του φόβο για την ασφάλειά του, ποινικοποιείται»*.

Ενόψει της ανωτέρω υποχρέωσης, έχουν προταθεί δύο δυνατότητες: είτε να επιλεγεί η εισαγωγή αυτοτελούς διατάξεως που θα προβλέπει την ποινικοποίηση των ως άνω συμπεριφορών (Stalking) είτε να προκριθεί η πρόβλεψη επιβαρυντικών περιστάσεων στα εγκλήματα της απειλής, της εξύβρισης και της συκοφαντικής δυσφήμισης. Την εισαγωγή αυτοτελούς διατάξεως με το κάτωθι περιεχόμενο έχει επιλέξει για παράδειγμα ο αυστριακός νομοθέτης:

¹⁹ Προτείνεται η ακόλουθη διατύπωση: *«Όποιος με πρόθεση κατέπεισε άλλον [εναλλακτικά γυναίκα ή ανήλικο] να προβεί σε πράξη ακρωτηριασμού ή αυτοακρωτηριασμού, αν τελέστηκε η πράξη αυτή ή έγινε απόπειρά της, τιμωρείται με φυλάκιση, αν η πράξη αυτή δεν τιμωρείται βαρύτερα από τις διατάξεις για την ηθική αυτοουργία.»*

²⁰ Ανδρουλάκης, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος II, 2004, σελ. 155-156, και Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος II, 2008, σελ. 277 επ.

²¹ Μυλωνόπουλος, ό.π., σελ. 281.

²² Βλ. σχετικό σχόλιο Ν. Λίβου στη δημόσια διαβούλευση, ό.π., σημ. 11.

²³ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος II, 2008, σελ. 211.

Beharrliche Verfolgung

§ 107a. (1) Wer eine Person widerrechtlich beharrlich verfolgt (Abs. 2), ist mit Freiheitsstrafe bis zu einem Jahr oder mit Geldstrafe bis zu 720 Tagessätzen zu bestrafen.

(2) Beharrlich verfolgt eine Person, wer in einer Weise, die geeignet ist, sie in ihrer Lebensführung unzumutbar zu beeinträchtigen, eine längere Zeit hindurch fortgesetzt

1. ihre räumliche Nähe aufsucht,

2. im Wege einer Telekommunikation oder unter Verwendung eines sonstigen Kommunikationsmittels oder über Dritte Kontakt zu ihr herstellt,

3. unter Verwendung ihrer personenbezogenen Daten Waren oder Dienstleistungen für sie bestellt oder

4. unter Verwendung ihrer personenbezogenen Daten Dritte veranlasst, mit ihr Kontakt aufzunehmen.

(3) Hat die Tat den Selbstmord oder einen Selbstmordversuch der im Sinn des Abs. 2 verfolgten Person zu Folge, so ist der Täter mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren zu bestrafen.²⁴

Κατά μία άποψη, η θεσμοθέτηση μιας αντίστοιχης ποινικής διάταξης θα ήταν ενδεχομένως προβληματική υπό το πρίσμα της αρχής *nullum crimen nulla poena sine lege certa* και επομένως καλύτερος τρόπος, σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, ομαλής εναρμόνισης της σχετικής διεθνούς συμβατικής δέσμευσης με την εθνική ποινική νομοθεσία και τις αρχές που τη διέπουν, θα ήταν η πρόβλεψη απλής επιβαρυντικής περίπτωσης στο έγκλημα της απειλής, όπως αυτό τυποποιείται στον Ποινικό Κώδικα. Κατά την άποψη αυτή, η προτεινόμενη διάταξη (άρθρο δεύτερο παρ. 5 του σχεδίου νόμου: «*Με την ποινή του προηγούμενου εδαφίου τιμωρείται όποιος, χωρίς απειλή βίας ή άλλης παράνομης πράξης ή παράλειψης, προκαλεί σε άλλον τρόμο ή ανησυχία, με τη χρήση οποιουδήποτε τηλεπικοινωνιακού μέσου ή ηλεκτρονικού μέσου ή με επισκέψεις στο οικογενειακό, κοινωνικό ή εργασιακό περιβάλλον αυτού, παρά την εκπεφρασμένη αντίθετη βούλησή του*»), μολονότι συστηματικά ενταγμένη στο άρθρο 333 ΠΚ (ως προσθήκη εδαφίου) και φαινομενικά επιλέγει τη δεύτερη εκδοχή νομοθέτησης, εν τοις πράγμασι επιλέγει τη νομοθετική επιλογή της αυτοτελούς ποινικής διατάξεως για το Stalking, δεδομένου ότι αποσυνδέεται η συμπεριφορά που τυποποιείται ως ποινικοποιούμενη από κάθε απειλή βίας ή άλλης παράνομης πράξης, με αποτέλεσμα η τελική ηθικοκοινωνική απαξία (απαραίτητος όρος

²⁴ Ενδεικτική- ελεύθερη μετάφραση: § 107a. (1) Όποιος παράνομα και με επίμονο τρόπο καταδιώκει (παρ. 2) ένα πρόσωπο, τιμωρείται με μέχρι ένα έτος ή με χρηματική ποινή μέχρι 720 ημερήσιες τιμές (τιμές μετατροπής της ποινής). (2) Η επίμονη καταδίωξη ενός προσώπου συνίσταται σε ένα τρόπο που είναι κατάλληλος, να επηρεάσει αδικαιολόγητα τη ζωή του προσώπου αυτού και διαρκεί ένα μεγάλο χρονικό διάστημα και λαμβάνει τις εξής μορφές: 1. επισκέψεις στο περιβάλλον του προσώπου (τόπος διαμονής, εργασίας κ.λπ.) παρά τη θέληση του καταδιωκόμενου προσώπου, 2. επιδίωξη διαρκούς επαφής με το καταδιωκόμενο πρόσωπο χωρίς τη θέλησή του μέσω οιασδήποτε τηλεπικοινωνιακού ή ηλεκτρονικού μέσου, είτε μέσω τρίτου προσώπου, 3. διαρκείς παραγγελίες προϊόντων ή υπηρεσιών που εμφανίζονται ψευδώς ότι προέρχονται από το καταδιωκόμενο πρόσωπο μέσω της χρήσης των προσωπικών δεδομένων του καταδιωκόμενου προσώπου παρά τη θέλησή του, 4. πρόκληση της επικοινωνίας τρίτων με το καταδιωκόμενο πρόσωπο με τη χρήση των προσωπικών του δεδομένων παρά τη θέληση του καταδιωκόμενου προσώπου. (3) Αν η πράξη είχε σαν αποτέλεσμα την αυτοκτονία ή την απόπειρα αυτοκτονίας του κατά την έννοια της παρ. 2 καταδιωκόμενου προσώπου, ο δράστης τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών ετών.]

για την ποινικοποίηση²⁵) να έγκειται στην επίκληση απλώς και μόνον υποκειμενικών μεγεθών, δυνητικά επισφαλών ως προς την οριοθέτηση και την κατάφαση της συνδρομής τους (πρόκληση τρόμου ή ανησυχίας χωρίς απειλή). Κατά την ίδια άποψη, η φράση «*παρά την εκπεφρασμένη αντίθετη βούλησή του*» δεν θεραπεύει το πρόβλημα, διότι η εκπεφρασμένη αντίθετη βούληση δεν συνιστά άνευ ετέρου και ένδειξη της πρόκλησης τρόμου ή ανησυχίας. Επιπλέον, από την εν λόγω νομοθετική επιλογή δεν προκύπτει με σαφήνεια ούτε το προστατευόμενο έννομο αγαθό, αλλά ούτε και η ανάγκη της αυτοτελούς ποινικοποίησης, δεδομένου ότι η προστασία του θύματος από παρεμβάσεις του δράστη «*στο οικογενειακό, κοινωνικό ή εργασιακό περιβάλλον*» μπορούν να επιτευχθούν με άλλα ηπιότερα μέσα, π.χ. αίτηση ασφαλιστικών μέτρων για προσωρινή ρύθμιση κατάστασης (731 ΚΠολΔ), ενώ το ποινικό δίκαιο, ως *ultima ratio* του νομοθέτη, έχει επικουρικό χαρακτήρα.²⁶

Σε κάθε περίπτωση, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως το γράμμα της προτεινόμενης διάταξης κινείται προς άλλη κατεύθυνση από το άρθρο 34 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, το οποίο δημιουργεί ρητή διεθνή συμβατική υποχρέωση ποινικοποίησης της *σκόπιμης, επαναλαμβανόμενης ενασχόλησης κάποιου ατόμου με απειλητική συμπεριφορά που απευθύνεται προς κάποιο άλλο άτομο, προκαλώντας του φόβο για την ασφάλειά του* («Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the intentional conduct of repeatedly engaging in threatening conduct directed at another person, causing her or him to fear for her or his safety, is criminalised.») Επομένως, πέρα από τον τρόπο νομοθέτησης με τη μορφή αυτοτελούς διάταξης ή επιβαρυντικής περίπτωσης σε άλλο έγκλημα, κρίσιμος για την ποινικοποίηση του *stalking* είναι ο ίδιος ο ορισμός της, κατά το άρθρο 34 της Σύμβασης, (επαναλαμβανόμενης) *απειλητικής συμπεριφοράς* (threatening conduct), ο οποίος, θεωρητικά τουλάχιστον, μπορεί να ενέχει, ή και να μην ενέχει, απειλή βίας ή άλλης παράνομης πράξης ή παράλειψης. Διαφωτιστικά ως προς το σημείο αυτό θα μπορούσαν, ενδεχομένως, να είναι τα σχετικά *travaux préparatoires* της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης. Τέλος, είναι σημαντικό να επισημανθεί πως η απουσία αιτιολογικής έκθεσης δυσχεραίνει σημαντικά την εκτίμηση της σκοπούμενης νομοθετικής ρύθμισης.

²⁵ Ανδρουλάκης, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2006, σελ. 17 επ.

²⁶ Μυλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος Ι, 2007, σελ. 15 επ. Προκειμένου η σχετική διάταξη που θα εισαχθεί να είναι ορισμένη και σύμφωνη με την αρχή *nullum crimen nulla poena sine lege certa*, προτείνεται η ακόλουθη προσθήκη εδαφίου στο άρθρο 333 παρ. 1 ΠΚ: «1. Όποιος προκαλεί σε άλλον τρόμο ή ανησυχία απειλώντας τον με βία ή άλλη παράνομη πράξη ή παράλειψη τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους ή με χρηματική ποινή. Η απειλητική συμπεριφορά κατά την έννοια του προηγούμενου εδαφίου, όταν είναι εξακολούθητική και γίνεται με επισκέψεις στο οικογενειακό, κοινωνικό ή εργασιακό περιβάλλον του θύματος ή με τη χρήση οποιουδήποτε τηλεπικοινωνιακού ή ηλεκτρονικού μέσου, θεωρείται επιβαρυντική περίπτωση.»

Επί του άρθρου τρίτου παρ. 3

Με τη συμπλήρωση του άρθρου 11 παρ. 2 εδ. β' του Ν. 3500/2006 πρέπει να επιδιωχθεί αφενός η αναβάθμιση της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολάβησης σε μια ουσιαστική διαδικασία αποκατάστασης και βελτίωσης των σχέσεων που προσβάλλουν τα αδικήματα του Ν. 3500/2006, αφετέρου η αποφυγή επιλογής της δυνατότητας αυτής προσηματικά και μόνο με σκοπό την αποτίναξη των ποινικών ευθυνών και την αρχειοθέτηση της υπόθεσης, ως συμβαίνει στην δικαστική πρακτική μέχρι τώρα, αφού ούτε μηχανισμός εποπτείας και παρακολούθησης συμμόρφωσης ή μη στους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης υφίσταται ούτε το προβλεπόμενο πιστοποιητικό επισυνάπτεται στην δικογραφία.²⁷

Επί του άρθρου 54 της Σύμβασης

Επισημαίνεται πως η Σύμβαση επιτάσσει στο άρθρο 54 αυτής την εισαγωγή σχετικού ποινικοδικονομικού και πολιτικοδικονομικού κανόνα σε σχέση με τη χρήση του σεξουαλικού ιστορικού και την εν γένει διαγωγή του θύματος που ορίζει ότι «[τ]α Μέρη θα λάβουν τα απαραίτητα νομοθετικά ή άλλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε όλες τις αστικές ή ποινικές διαδικασίες, τα αποδεικτικά στοιχεία που σχετίζονται με το σεξουαλικό ιστορικό και τη συμπεριφορά του θύματος θα επιτρέπονται μόνο όταν είναι σχετικά και απαραίτητα» («Parties shall take the necessary legislative or other measures to ensure that, in any civil or criminal proceedings, evidence relating to the sexual history and conduct of the victim shall be permitted only when it is relevant and necessary.»)

Ο δικαιολογητικός λόγος της εν λόγω πρόβλεψης είναι η αποφυγή της επαναθυματοποίησης του θύματος στις δίκες σεξουαλικών εγκλημάτων. Ωστόσο, έχει εκφραστεί ο φόβος ότι ο εν λόγω –φαινομενικά εύλογος– περιορισμός στη χρήση αποδεικτικών στοιχείων που σχετίζονται με το σεξουαλικό ιστορικό του θύματος, θα μπορούσε ενδεχομένως να εγείρει ζήτημα ως προς τα δικαιώματα της υπεράσπισης του κατηγορουμένου σύμφωνα με το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ, κάτι το οποίο θα μπορούσε ωστόσο να αντιμετωπιστεί με στοχευμένες νομοθετικές παρεμβάσεις.²⁸

²⁷ Ως εκ τούτου, προτάθηκε η ακόλουθη τροποποίηση του άρθρου 11 παρ. 2 εδ. β' του Ν. 3500/2006: «β) να παρακολουθήσει ειδικό συμβουλευτικό - θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας σε δημόσιο φορέα, σε όποιον τόπο και για όσο χρονικό διάστημα κρίνεται τούτο αναγκαίο από τους αρμόδιους θεραπευτές. Ο υπεύθυνος του προγράμματος πιστοποιεί την ολοκλήρωση της παρακολούθησής του. Το σχετικό πιστοποιητικό επισυνάπτεται στο φάκελο της δικογραφίας επί ποινή απαραδέκτου της εξέλιξης της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης. Αναφέρονται δε σε αυτό, αναλυτικά, το αντικείμενο του συμβουλευτικού - θεραπευτικού προγράμματος και ο αριθμός των συνεδριών που παρακολούθησε ο ενδιαφερόμενος».

²⁸ Ως προς τούτο, θα μπορούσαν κατά μία γνώμη να προβλεφθούν οι ακόλουθες νομοθετικές παρεμβάσεις: προσθήκη παρ. 3 στο άρθρο 177 ΚΠΔ και η προσθήκη παρ. 3 στο άρθρο 340 ΚΠολΔ, με τέτοιο τρόπο ώστε να συμφιλιωθούν κατά το δυνατόν οι απαιτήσεις που απορρέουν από τη σύγκρουση διατάξεων υπερνομοθετικού

V. Καταληκτικές παρατηρήσεις

Όπως επισημάνθηκε, η ΕΕΔΑ αποτιμά επί της αρχής θετικά το Σχ/Ν στο βαθμό που κυρώνει και ενσωματώνει στην ελληνική έννομη τάξη το κείμενο της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης. Σε κάθε περίπτωση, η, για μία ακόμη φορά, απουσία αιτιολογικής έκθεσης δυσχεραίνει σημαντικά την αξιολόγηση του πνεύματος και του σκοπού των προτεινόμενων διατάξεων. Επίσης δεν προκύπτει με σαφήνεια ο λόγος που προτείνεται, επιλεκτικά, η προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας ως προς ορισμένες μόνο διατάξεις της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, και αν αυτός εδράζεται στην παραδοχή ότι, ως προς τα λοιπά, η ελληνική νομοθεσία είναι πλήρως εναρμονισμένη με τα απαιτούμενα από τη Σύμβαση. Η αιτιολογική έκθεση θα ήταν ενδεχομένως διαφωτιστική ως προς το σκέλος αυτό. Σε κάθε περίπτωση, το Σχ/Ν δεν μπορεί να θεωρηθεί πως αποτελεί, εν συνόλω, ολοκληρωμένη νομοθετική πρωτοβουλία προσαρμογής της ελληνικής νομοθεσίας στα εκ της Συμβάσεως απαιτούμενα. Εντελώς ενδεικτικά αναφέρονται, πλην των παραπάνω ειδικότερων παρατηρήσεων επί των προτεινόμενων άρθρων, οι απορρέουσες υποχρεώσεις από το άρθρο 46 της Σύμβασης, οι επιβαρυντικές περιστάσεις κατά το άρθρο 56 της Σύμβασης αναφορικά με τα μέτρα προστασίας μαρτύρων, η ερμηνεία του Άρθρου 1, Α (2) της Σύμβασης της Γενεύης του 1951 σχετικά με το καθεστώς των Προσφύγων όπως επιτάσσει το άρθρο 60 της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης, το συναφές άρθρο 60 κλπ.

Η ΕΕΔΑ θα παρακολουθεί στενά τόσο τη νομοθετική ακολουθία όσο και την εφαρμογή στην πράξη της Σύμβασης στην ελληνική έννομη τάξη.

περιεχομένου που αποτελούν όλες διεθνείς συμβατικές δεσμεύσεις της χώρας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και ΕΣΔΑ). Οι προσθήκες θα μπορούσαν να έχουν το ακόλουθο περιεχόμενο: α) Προστίθεται παρ. 3 στο άρθρο 177 ΚΠΔ ως εξής: «Αποδεικτικά στοιχεία που αναφέρονται στο σεξουαλικό ιστορικό και στη διαγωγή του θύματος επιτρέπονται μόνο με ειδική προς τούτο απόφαση του δικάζοντος δικαστηρίου, εφ' όσον αυτά είναι αναγκαία και πρόσφορα για τη διακρίβωση της αλήθειας στην κρινόμενη υπόθεση». β) Προστίθεται παρ. 3 στο άρθρο 340 ΚΠολΔ ως εξής: «Αποδεικτικά μέσα που αναφέρονται στο σεξουαλικό ιστορικό και στη διαγωγή διαδίκου λαμβάνονται υπόψη, μόνο εφόσον αυτά είναι αναγκαία και πρόσφορα για τη διακρίβωση της αλήθειας στην κρινόμενη υπόθεση».